

PM Rotel VIII (Dnr KS 2022/614)

Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid den 15 september 2022

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att utifrån en analys av tidigare utredningar om tolktjänst, ta fram en handlingsplan för den långsiktiga utvecklingen av tolktjänsten. Tidigare utredningar har visat att behoven av tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet inte är tillgododossade. Ansvaret för att tillhandahålla tolktjänst ligger på flera aktörer och har flera finansieringskällor. Systemet anses därutöver svåröverblickbart och oförutsägbart för tolkanvändaren samt fungerar olika, i olika delar av landet.

Utredarens förslag till handlingsplan är indelad i två områden. Åtgärder för en mer sammanhållen struktur för tolktjänst, dels åtgärder som stöder fortsatt utveckling av tolktjänsten.

Utredarens förslag till handlingsplan fokuserar på åtgärder inom regionens ansvar för tolktjänst, arbetslivstolkning och tolkstödet inom vuxenutbildning. Utredaren menar att dessa områden behöver prioriteras för att skapa ett mer sammanhållet tolktjänstsystem. Regionernas ansvar för vardagstolkning bör enligt utredningen inte omfatta arbetslivstolkning och myndighetstolkning. På så sätt kan regionernas samordningsansvar skapa ett nav för tolktjänsten och ge den enskilde tolkanvändaren en väg in för all tolktjänst. Tolk i arbetslivet ska istället samlas hos Arbetsförmedlingen. Förutsättningarna för att samla resurserna för tolkstöd i utbildningen för vuxna behöver ses över i särskild ordning, menar utredaren.

Utredaren föreslår att det inrättas en nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor. Funktionen ska bland annat följa upp handlingsplanens åtgärder.

Utredaren föreslår därutöver att det inom flera områden behöver bedrivas kunskapsutveckling, bland annat i frågor som rör våld mot kvinnor som är döva, hörselskadade eller har dövblindhet samt barns och ungas behov av tolk. Likaså föreslås åtgärder för att stärka tolkprofessionen och förutsättningarna för innovation och teknikutveckling.

Utredningens förslag har inte någon påverkan på den kommunala självstyrelsen. De faktiska kostnaderna för tolkning skulle emellertid kunna öka för kommunerna,

eftersom regionerna i dagsläget bekostar flera av de tolksituationer som kommunerna egentligen ansvarar för i dag. Det kan handla om tolk vid besök i medborgarkontor, samtal med god man, utvecklingssamtal, föräldramöten och sociala aktiviteter i skolan.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd. Arbetsmarknadsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och äldreförvaltningen har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret ställer sig bakom utredningens förslag.

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i stort till den föreslagna handlingsplanen som kan bidra till att ge en likvärdig, tillgänglig och effektiv tolktjänst.

Socialnämnden ställer sig positiv till de åtgärdsförslag som presenteras i betänkandet Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11).

Utbildningsförvaltningen anser att det är positivt att utredningen föreslår åtgärder för att uppnå en god tolkverksamhet som erbjuds på lika villkor, har god kvalitet och tillgänglighet och bygger på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till förslagen i handlingsplanen gällande åtgärderna som förväntas bidra till en mer sammanhållen och tydlig struktur för tolktjänsten.

Farsta stadsdelsnämnd anser att utredarens förslag kommer att innebära förbättringar för målgruppen som är i behov av tolktjänst.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ser positivt på utredningens förslag.

Norrmalms stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslagen i handlingsplanen gällande åtgärderna som förväntas bidra till en mer sammanhållen och tydlig struktur för tolktjänsten.

Mina synpunkter

För att kunna leva som andra är det avgörande att döva, hörselskadade och personer med dövblindhet har tillgång till tolktjänst. Föreliggande betänkande från 2020 års tolktjänstutredning berör huvudsakligen regionernas och statliga myndigheters ansvar, men en mer ändamålsenlig tolktjänst bidrar även till att stärka kommunernas förutsättningar att uppnå sina funktionshinderpolitiska mål.

Jag välkomnar utredningens förslag som syftar till ett tydliggörande av ansvaret för tolktjänst i de olika sammanhang där detta behövs. Inrättandet av en nationell tolktjänstfunktion bidrar förhoppningsvis till ökad kunskap och likvärdighet mellan regionerna.

Jag välkomnar vidare att möjligheterna att få hjälp med tolk i arbetslivet föreslås stärkas. Utredningens förslag leder även till att begreppet vardagstolkning tydliggörs

och att förutsättningarna för regionerna att tillhandahålla tolktjänst för deltagande i föreningslivet stärks. Dessa förslag bidrar till att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att delta i arbets- och samhällsliv fullt ut.

Jag välkomnar i synnerhet att barnperspektivet stärks i och med utredningens förslag, och att åtgärder föreslås för att öka kunskapen om barns och ungas behov av tolktjänst, exempelvis vid idrotts- och fritidsaktiviteter. Detta bidrar förhoppningsvis till mer jämlika levnadsvillkor för barn och unga oavsett funktionsnedsättning.

Jag hänvisar i övrigt till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 17 augusti 2022

JAN JÖNSSON

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att utifrån en analys av tidigare utredningar om tolktjänst, ta fram en handlingsplan för den långsiktiga utvecklingen av tolktjänsten. Tidigare utredningar har visat att behoven av tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet inte är tillgododosedda. Ansvaret för att tillhandahålla tolktjänst ligger på flera aktörer och har flera finansieringskällor. Systemet anses därutöver svåröverblickbart och oförutsägbart för tolkanvändaren samt fungerar olika, i olika delar av landet.

Utredarens förslag till handlingsplan är indelad i två områden. Åtgärder för en mer sammanhållen struktur för tolktjänst, dels åtgärder som stöder fortsatt utveckling av tolktjänsten.

Utredarens förslag till handlingsplan fokuserar på åtgärder inom regionens ansvar för tolktjänst, arbetslivstolkning och tolkstödet inom vuxenutbildning. Utredaren menar att dessa områden behöver prioriteras för att skapa ett mer sammanhållet tolktjänstsystem. Regionernas ansvar för vardagstolkning bör enligt utredningen inte omfatta arbetslivstolkning och myndighetstolkning. På så sätt kan regionernas samordningsansvar skapa ett nav för tolktjänsten och ger den enskilde tolkanvändaren en väg in för all tolktjänst. Tolk i arbetslivet ska istället samlas hos Arbetsförmedlingen. Förutsättningarna för att samla resurserna för tolkstöd i utbildningen för vuxna behöver ses över i särskild ordning, menar utredaren.

Utredaren föreslår att det inrättas en nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor. Funktionen ska bland annat följa upp handlingsplanens åtgärder.

Utredaren föreslår därutöver att det inom flera områden behöver bedrivas kunskapsutveckling, bland annat i frågor som rör våld mot kvinnor som är döva, hörselskadade eller har dövblindhet samt barns och ungas behov av tolk. Likaså föreslås åtgärder för att stärka tolkprofessionen och förutsättningarna för innovation och teknikutveckling.

Utredningens förslag har inte någon påverkan på den kommunala självstyrelsen. De faktiska kostnaderna för tolkning skulle emellertid kunna öka för kommunerna, eftersom regionerna i dagsläget bekostar flera av de tolksituationer som kommunerna egentligen ansvarar för i dag. Det kan handla om tolk vid besök i medborgarkontor, samtal med god man, utvecklingssamtal, föräldramöten och sociala aktiviteter i skolan.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd. Arbetsmarknadsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och äldreförvaltningen har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 juni 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret vill inledningsvis framhålla att en väl fungerande tolktjänst ökar möjligheter till delaktighet och delaktighet i samhället och är viktig för att nå målsättningen om lika tillgång till de mänskliga rättigheterna. Stadsledningskontoret ställer sig bakom utredningens förslag.

Stadsledningskontoret har under våren 2022 genomfört dialoger med föreningar som företräder döva och hörselskadade, som ett led i genomförandet av budgetuppdraget om att inrätta en funktion som främjar teckenspråkets ställning. Det är påtagligt att det behöver vidtas åtgärder som innebär att teckenspråkets ställning stärks för att tolktjänsten ska bli mer ändamålsenlig. Det har stor betydelse för att tolkanvändare ska kunna vara trygga i tolksituationen. Att boka tolk innebär ofta ett stort mått av planering, förberedelser och att ge information om varför tolk är nödvändigt.

Utredarens förslag innebär sammantaget att tolktjänsten blir mer likvärdig, lättillgänglig och har goda förutsättningar att bidra till det nationella funktionshinderspolitiska målet om jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Men tanke på de brister målgruppen upplever finns det god skäl för att skapa en nationell funktion som får i uppdrag att följa utvecklingen samt samordnar de utvecklingsinsatser som är nödvändiga för en mer ändamålsenlig och träffsäker tolktjänst.

Arbetsmarknadsförvaltningen

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 juni 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i stort till den föreslagna handlingsplanen som kan bidra till att ge en likvärdig, tillgänglig och effektiv tolktjänst. Det är särskilt positivt att utredningen föreslår åtgärder för att ge ökad kunskap om stöd till våldsutsatta kvinnor som är döva, hörselskadade eller har dövblindhet samt ökad kunskap om barns och ungas erfarenheter och behov. Likaså är förslaget om att i särskild ordning utreda förutsättningarna för att samla resurserna för tolkstöd i utbildning för vuxna.

Det finns en risk att uppdelning mellan arbetslivs-, myndighets- och vardagstolkning kan missgynna individen som är i behov av tolk. Ett delat ansvar mellan arbetslivstolkning och vardagstolkning kan komma att kvarstå som ett problem för den enskilde individen när ansvaret för bidraget fördelas på ny myndighet Arbetsförmedlingen. Exempelvis belyser utredningen att en anställningsintervju eller ett fackligt engagemang på arbetsplatsen inte räknas som arbetslivstolkning. Dessa tillfällen räknas som vardagstolkning som regionen ansvarar för.

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i förslaget om ändring till indexreglerat basbelopp men ser gärna ett något högre belopp. Det är troligt att takbeloppet om 10 basbelopp (cirka 480 tkr per person och år) inte är tillräckligt för vissa personer med hög kommunikativt och kvalificerat arbete. Att reglera bidrag för tolktjänst med ett takbelopp kan innebära att det finns fortsatt risk för diskriminering i arbetslivet när individen inte får samma möjligheter att vara delaktig på arbetsplatsen, utvecklas och utöva sitt arbete.

Arbetsmarknadsförvaltningen delar utredningens oro på brist av utbildade och auktoriserade teckenspråks- och dövblindtolkar samt skrivtolkar. Särskilt nyanlända barn, unga och vuxna med medfödd eller förvärvad hörselskada, dövhet, dövblindhet har förstärkt behov av att förstå och bli förstörd på sitt första språk – talat eller teckenspråk. Det är därför

av vikt att det finns tillgång till fler utbildade och auktoriserade tolkar oavsett språk och att åtgärder leder till detta i handlingsplanen.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2022 följande.

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till de åtgärdsförslag som presenteras i betänkandet *Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11)*.

Åtgärder för en tydlig struktur

Förvaltningen välkomnar förslaget om att en ny lag om tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet ska ersätta nuvarande reglering i hälso- och sjukvårdslagen. Denna förändring tycker förvaltningen medför en positiv förflyttning från ett vård- och omsorgsperspektiv till ett språk- och tillgänglighetsperspektiv. Detta ligger även i linje med 2009 års språklag vars syfte är att stärka svenskans och andra språks, däribland teckenspråkets, ställning och användande i det svenska samhället.

Att det i den nya lagen skrivs in att tolktjänst för vardagstolkning så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med den enskilde får enligt förvaltningen ses som ett uttryck för den enskildes självbestämmande och delaktighet. Skrivningen hade eventuellt kunnat göras än mer skarp men förvaltningen anser att den nuvarande ordalydelsen kommer ge möjlighet för den enskilde tolkanvändaren att påverka bland annat tolkmetod, om tolkningen ska ske på plats eller på distans och valet av tolk.

Viss ledsagning är tänkt att ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet, något som förvaltningen ser som en nödvändig åtgärd för att denna målgrupp ska få sina behov tillgodosedda. Personer med dövblindhet använder olika tolkmetoder för att kommunicera. Dövblindtolkning sker genom tre helt integrerade delmoment, dessa delmoment är tolkning av vad som sägs, syntolkning och ledsagning. Ledsagning i det här sammanhanget innebär kvalificerat stöd med orientering, förflyttning och samtidig syntolkning och tolkning av vad som sägs. Denna typ av ledsagning skiljer sig från det ansvar som åligger kommunerna inom ramen för socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och borde därför inte utgöra skäl för någon gränsdragningsproblematik om det nya lagförslaget går igenom. Socialförvaltningen kommer att följa utvecklingen och göra sitt för att bidra till att dövblinda får en ändamålsenlig tolktjänst där de båda huvudmännens ansvar för ledsagning inte utgör ett hinder.

I den nya lagen föreslås att regionen får ge företräde till den som har störst nytta och behov av tolktjänst för vardagstolkning. Förvaltningen anser att formuleringen är vag och hade gärna sett att man i lagtexten angett att prioritering endast får ske vid tolkbrist. Vidare anser förvaltningen att det finns behov av att ta fram en fastställd prioriteringsordning som gäller för alla regioner. Förvaltningen anser att det är särskilt viktigt med hänsyn till att den nya lagen är tänkt att vara en skyldighetslag utan någon möjlighet för den enskilde tolkanvändaren att överklaga om hen nekas tolkning. Utan några nationella riktlinjer kommer tolkanvändarna att vara utelämnade till regionernas bedömning av vad vardagstolkning är vilket kan leda till en tolktjänst som inte är likvärdig för alla tolkanvändare.

I den nya lagen ges regionerna ett samordningsansvar för tolktjänsten vilket ger den enskilde tolkanvändaren en väg in för all tolktjänst. Förvaltningen tycker att detta är ett bra

förslag som kan underlätta för den enskilde. I nuläget får tolkanvändarna i stor utsträckning fungera som samordnare för sin egen tolkning vilket kräver både tid och resurser av den enskilde.

Förvaltningen ser mycket positivt på det faktum att den nya lagen innehåller bestämmelser om att barnets bästa särskilt ska beaktas när tolktjänst erbjuds barn. Skrivningen motsvarar kravet i artikel 3 i barnkonventionen och förvaltningen anser att den bidrar till att säkerställa att barn erbjuds en tolktjänst som är anpassat till barnet.

När det gäller förslagen om att samla stöd till tolk i arbetslivet hos Arbetsförmedlingen och att se över förutsättningarna för att samla resurserna för stöd i utbildning för vuxna i en särskild ordning väljer förvaltningen att inte yttra sig utöver att konstatera att allt som kan tänkas underlätta för den enskilde får anses som positivt.

Fortsatt utveckling under lång tid

Teckenspråkstolkning bör enligt förvaltningen som regel alltid ske på plats då samspelet mellan tolk och tolkanvändare rimligen underlättas om båda befinner sig på samma plats. Förvaltningen anser emellertid att distanstolkning kan vara ett bra komplement till exempel för de som bor eller vistas i glesbygd eller i de fall tolkningstillfället äger rum med kort varsel. Att utveckla en distanstolkningsfunktion som alla regioner använder sig av skulle underlätta för både tolkar och tolkanvändare. Förvaltningen stödjer därmed åtgärdsförslaget om att göra en förstudie om hur utvecklingen av ett system för tolkning på distans som är gemensamt för alla regioner kan organiseras, regleras och finansieras.

I handlingsplanen framgår att det inte har gjorts så mycket för det svenska teckenspråket inom det språk- och teknologiska området. Det framgår även att det finns teknik utvecklad för det svenska teckenspråket så att text automatiskt kan bli teckenspråk men att tekniken i dagsläget inte är tillgänglig för allmänt bruk. Förvaltningen anser att det är mycket olyckligt att den befintliga tekniken inte är tillgänglig för de som har behov av den och delar fullt ut handlingsplanens åtgärdsförslag om att öka takten för att samla in information om det svenska teckenspråket för att tillgängliggöra språket som data.

Förvaltningen välkomnar alla delar i handlingsplanen som syftar till att belysa om det finns omotiverade skillnader mellan män och kvinnor i det stöd som ges till dem samt alla åtgärder för att skapa ökad jämlikhet. Förvaltningen ser också positivt på att det i handlingsplanen uppmärksammas att förekomsten av våld och övergrepp mot kvinnor och flickor med funktionsnedsättning är minst lika vanligt förekommande som i andra grupper och att mycket tyder på att kvinnor med funktionsnedsättning har svårare än andra grupper att få stöd i utsatta situationer. Det får enligt förvaltningen anses rimligt att anta att stödet till våldsutsatta döva och hörselskadade kvinnor och kvinnor med dövblindhet är än mer bristfälligt och delar synen på att det finns skäl att analysera detta vidare.

Handlingsplanens sista åtgärdsförslag avser tillskapandet av en ny nationell funktion som ska ha av en samlad överblick av tolktjänsten och dess utveckling. Förvaltningen anser att en sådan funktion skapar förutsättningar som bidrar till en långsiktig utveckling av tolktjänsten och därmed en ökad delaktighet i samhället för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 13 juni 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Många av förslagen som lyfts i utredningen ligger utanför utbildningsnämndens ansvarsområde och är därmed svåra för utbildningsförvaltningen att ta ställning till.

Utbildningsförvaltningen anser dock att det är positivt att utredningen föreslår åtgärder för att uppnå en god tolkverksamhet som erbjuds på lika villkor, har god kvalitet och tillgänglighet och bygger på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet och där kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Utbildningsförvaltningen anser även att det är särskilt positivt att förslag till åtgärder läggs fram om att barnets bästa särskilt ska beaktas och att verksamheten utöver vuxna tolkanvändare även ska tillgodose barns särskilda behov.

Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 31 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen i handlingsplanen gällande åtgärderna som förväntas bidra till en mer sammanhållen och tydlig struktur för tolktjänsten. Regionernas samordningsansvar ger en väg in för all tolktjänst vilket underlättar för den enskilde tolkanvändaren. Den föreslagna lagen ger tolkanvändarna ökat inflytande över hur tolktjänst för vardagstolkning utformas och genomförs.

Eftersom det saknas en tydlighet i hur ärenderelaterad myndighetstolkning ska organiseras, genomföras och finansieras är det svårt att förutse hur staden kan komma att påverkas av den nya lagstiftningen.

Förvaltningen menar att en ökad användning och tillgänglighet till skrivtolk kan öka delaktighet hos målgruppen. Förvaltningen vill därför lyfta fram handlingsplanens uppdrag till Post- och telestyrelsen om att analysera behovet av en obokad distanstolkningsfunktion med skrivtolk och möjligheterna för att tillhandahålla en sådan tjänst på nationell nivå.

Förvaltningen ställer sig positiv till åtgärdsförslagen om fortsatt utveckling av tolktjänst på längre sikt. Det är bra att se över tolkning på teckenspråk på distans men det finns även ett behov av att se över möjligheten till att snabbt få tillgång till teckenspråkstolk i kontakt med myndigheter där det finns sekretessaspekter.

Förvaltningen instämmer vidare i att det finns ett behov av kunskapsutveckling kring hörselskadade och dövblinda som utsätts för våld och hur stödet lämpligast kan organiseras eftersom det är en sårbar grupp som är svår att nå. Förvaltningen ser även behov av anpassat informationsmaterial, ökad kunskap kring utsatthet och förebyggande åtgärder för målgruppen.

Förvaltningen ställer sig vidare positiv till förslaget om att det inrättas en ny nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor. Genom samlad information, statistik och utveckling kan det främja kunskapsutvecklingen vilket bidrar till jämlikhet i levnadsvillkor och delaktighet i samhällslivet för målgruppen.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 juni 2022 följande. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av förslag till handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11).

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att utredarens förslag kommer att innebära förbättringar för målgruppen som är i behov av tolktjänst.

En allmänt bättre fungerande tolkservice och tydligare ansvarsgränser mellan region och andra samhällsverksamheter samt ett förtydligande om vad vardagstolkning ska omfatta, gynnar framförallt tolkanvändarna men även stadsdelsförvaltningen, såväl som arbetsgivare, myndighetsutövare och utförare av olika stöd- och omsorgsinsatser där behov av tolk kan förekomma.

Förvaltningen är enligt lag ålagd som myndighet att tillhandha tolk i ärendehandläggningen och där uppstår sällan några gränsdragningsproblem. Det har dock funnits vissa problem med kompetens och tillgång på tolkar vilket förhoppningsvis kommer förbättras inom ramen för handlingsplanen. I det stora hela har det således fungerat relativt väl.

Även om förvaltningen inte haft så stora problem gällande tolktjänsten framkommer det i de genomförda utredningarna att det funnits brister med tjänsten som behöver åtgärdas. Av de åtgärder som föreslås är införandet av en ny lag viktig. Rättsliga förtydliganden behövs men lagstiftningen och dess intentioner påverkar också förhållningssätt och bemötande. Till exempel finns i förslaget till ny lag en bestämmelse som anger att tolktjänst för vardagstolkning så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med den enskilde.

Renodlingen av regionens ansvar är nödvändigt, särskilt gäller det tolk i arbetslivet och att ansvaret för detta övergår till Arbetsförmedlingen. Likaså förtydligandet som görs av ansvar för tolk vid vissa myndighetsbesök kommer att bidra till minskade gränsproblem.

Det är också bra att regionen får ett ökat samordningsansvar när det gäller behovet av tolk. Även om ansvarsgränser blir tydliga så kommer samhällets tolktjänst att vara splittrat på flera aktörer. Det gör att regionens ökade samordningsansvar kommer innebära mer fokus på den enskildes behov.

Distanstolkning är ett område som utvecklats och kommer att utvecklas mycket de närmaste åren. Det kommer att vidga möjligheterna till tolkning i olika situationer. Dock, anser förvaltningen, liksom intresseorganisationerna, att det är viktigt att detta med distanstolkning inte blir på bekostnad av en minskad möjlighet att få tolkning av en person på plats.

Förvaltningen anser att förslaget om att inrätta en nationell samordningsfunktion är en helt riktig åtgärd. Det finns många exempel från andra samhällsområden där det har varit konstruktivt, gett bättre resursutnyttjande och lett till ökad måluppfyllelse. Viktigt blir att samordnaren får tillräckligt med resurser och verktyg för att kunna genomföra de olika uppdragen. Ett mycket viktigt uppdrag för samordnaren är att följa upp och granska effekterna av handlingsplanen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 juni 2022 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Bo Arkelsten m.fl. (M), Fatima Nur (L), Carina Franke (KD), Peter Dannqvist (MP), Lisa Carlsson m.fl. (S) och Özlem Körhan m.fl. (V), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 juni 2022 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av Elisabeth Hedlund (V), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen i handlingsplanen gällande åtgärderna som förväntas bidra till en mer sammanhållen och tydlig struktur för tolktjänsten. Regionernas samordningsansvar ger en väg in för all tolktjänst vilket underlättar för den enskilde tolkanvändaren. Den föreslagna lagen ger tolkanvändarna ökat inflytande över hur tolktjänst för vardagstolkning utformas och genomförs.

Gällande förslaget att separera vardagstolkning, arbetslivstolkning och myndighetstolkning använder förvaltningen i huvudsak myndighetstolkning i möten med brukare, handläggare och utförare. Eftersom det saknas en tydlighet i hur ärendelaterad myndighetstolkning ska organiseras, genomföras och finansieras är det svårt att förutse hur förvaltningen kan komma att påverkas av den nya lagstiftningen. Förvaltningen vill lyfta betydelsen av utökad vardagstolkning för personer som endast kommunicerar med tecknat teckenspråk och inte med skrift eftersom denna grupp är i särskilt i behov av stöd med tolkning. Det är en grupp som ofta deltar i en särskilt anpassad daglig verksamhet. Med en utökad vardagstolkning skulle valfriheten öka och på sikt innebära en ökad delaktighet och integration i samhället.

Förvaltningen instämmer att ett samlat och förstärkt tolkstöd i arbetslivet förmodligen skulle innebära bättre förutsättningar, ökad flexibilitet och valfrihet eftersom arbetstagarna kan välja i vilka arbetssituationer de önskar tolkstöd.

Förvaltningen ställer sig positiv till åtgärdsförslagen om fortsatt utveckling av tolktjänst på längre sikt. Det är bra att se över tolkning på teckenspråk på distans men det finns även ett behov av att se över möjligheten till att snabbt få tillgång till teckenspråkstolk i kontakt med myndigheter där det finns sekretessaspekter.

En viktig åtgärd är ökad kunskap om barns och ungas erfarenheter och behov av tolk i aktiviteter vilket ligger i linje med förvaltningens arbete med ökat inflytande och delaktighet för barn och unga.

Förvaltningen instämmer vidare att det finns ett behov av kunskapsutveckling kring hörselskadade och dövblinda stöd när de utsätts för våld och hur stödet lämpligast kan organiseras eftersom det är en sårbar grupp som är svår att nå. Förvaltningen ser även behov av anpassat informationsmaterial, ökad kunskap kring utsatthet och förebyggande åtgärder för målgruppen.

Förvaltningen ställer sig vidare positiv till förslaget om att det inrättas en ny nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor. Genom samlad information, statistik och utveckling kan det främja kunskapsutvecklingen vilket bidrar till jämlikhet i levnadsvillkor och delaktighet i samhällslivet för målgruppen. Detta oavsett ålder, om det är en man, kvinna eller en person som identifierar sig som ickebinär.

Reservationer m.m.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Bo Arkelsten m.fl. (M), Fatima Nur (L), Carina Franke (KD), Peter Dannqvist (MP), Lisa Carlsson m.fl. (S) och Özlem Körhan m.fl. (V) enligt följande.

Uttalandet är hämtat från funktionshindersrådets protokoll från möte 7 juni 2022. "Vice ordförande för funktionshinderrådet lämnar följande förslag till rådet för beslut. Viceordföranden uppmanar rådet att ge fullt stöd till detta förslag i de delar som nämns i det särskilda yttrandet på grund av de motiveringar som nämns nedan: Risker med regionalt ansvar gällande genomförandet av tolktjänsten gällande bland annat prioriteringar och ekonomiska skäl; Annorlunda prioriteringar hos regionerna beroende på regionernas ekonomiska situation Samverkan mellan olika regioner kring tolkuppdragen är fortsatt frivillig.

Regionernas frivillighet att utföra tolkuppdrag som beställs av andra aktörer varierar, precis som idag och det innebär att situationen blir annorlunda beroende vart man bor. Regionerna gör egna utredningar och beslut gällande betalningsansvar, vilket lämnar utrymme för godtyckliga tolkningar och att ansvaret lämnas över på andra aktörer som pågår idag. Tillgänglighetsinsatser och Ansvars- och finansieringsprincipen är en central fråga för tolktjänsten och här råder det olika tolkningar om dess tillämplighet.

Vi anser att det är en generell och politisk princip som ska vara vägledande för lagstiftaren vad gäller kommuners, regioners och privata aktörers ansvar kopplat till tillgänglighetsinsatser. Men i tolkfrågan har man i för stor utsträckning hänvisat till ansvars- och finansieringsprincipen på individnivå, trots att uppdragen även inkluderar i begreppet vardagstolkning. Konsekvensen blir att ansvarsfrågan passas hit och dit, riskerar att inte lösas och att beställaren slutligen blir utan tolk. Inte rätt att de olika aktörer ska ha ett kostnadsansvar I början verkade vi ha en samsyn i att detta behövde ändras men det övergick åter till olika aktörer, inklusive privata, fortfarande kan ha ett kostnadsansvar, även i den del som rör vardagstolkningen. Även om regionens ansvar för tolk i arbetslivet överlämnas till Arbetsförmedlingen och tolkansvaret enligt förvaltningslagen överlämnas till myndigheter (precis som det är idag) kommer det fortsatt finnas en risk att kostnadsansvaret lämpas över på andra aktörer, däribland ideella verksamheter med stöd av ansvars- och finansieringsprincipen. 480 000 kr för tolk i arbetslivet kommer inte att räcka. Det räcker säkerligen för många inom arbetslivet men tolkbehovet ser så olika ut för målgrupperna som är döva, hörselskadade eller personer med dövblindhet.

En del kanske har APT en gång i veckan och då räcker dessa pengar, men för andra som kanske har chefsbefattningar eller andra kommunikationskrävande yrken är beloppet mycket lågt. Utredningen hänvisar till att det från början ingick grundläggande tolktjänst på 20 timmar per månad inom arbetslivet och föreslår att detta ska gälla. Det är dock just fråga om grundläggande tolktjänst och kan därför inte anses innebära någon klar förbättring. För delar ur vår målgrupp kvarstår samma problem som föranlett denna utredning. En försämring finns också gällande bidrag till teckenspråkstolkning och litteratur som möjliggör fortbildning i arbetslivet. Idag ligger nivån på 75 timmar/år men föreslås vara 40 timmar/år och ingå i potten med 480 000 kr.

Utredningen har en övertro på den digitala utvecklingen och utökad distanstolkning. Detta tros enligt dem ha lett till mindre tolkanvändning i arbetslivet vilket vi bestridit. Det är tvärtom eftersom vi numera oftare skaffar oss en högre utbildning, jobbar i

kommunikationskrävande yrken samt med produkter och tjänster som kräver samspel med andra i större utsträckning. Vi ser också en uppenbar risk med regionens vetorätt att neka tolk på plats när användaren tackar nej till distanstolkning. Detta försämrar självbestämmandet kraftigt.

Konsekvensen blir att regionerna kan göra distanstolkning till norm av kostnadsskäl och inte heller behöva redovisa det som tolkbrist när tolkanvändaren tackar nej till distanstolkningen. Rådets viceordförande vill påminna rådet i detta sammanhang om de otaliga tekniska problemen som rådet själva upplevde vid distanstolkning och som medfört många svårigheter för rådet, med andra ord med dagens teknik upplever inte samma kvalitet som tolkning på plats när många personer är inblandade i ett möte. Det är inte bara de tekniska problemen som måste beaktas utan det är också teckenspråkets natur, där det visualiseras tex i 3D av en döv vilket medför stora risker att teckenspråkstolken missförstå budskapet och tolkningen blir seg och stannar när tolkarna frågar talaren om de förstår budskapet rätt eller. Kort sagt tolkningen via distans uppnår inte den höga kvaliteten och mindre missförstånd när tolkningsprocess sker på plats och inte digitalt.

Arbetslivstolkning: Vi vill skärpa regionens (eller den centrala samordningens) ansvar att utföra tolkbeställningar även av andra aktörer, i synnerhet inom arbetslivet. Arbetstagare hamnar i underläge och arbetsgivare måste ålägga mer administrativa tid och kostnader för att söka upp, förhandla och komma överens med tolkbolagen för olika uppdrag. Det innebär ofta särskilda avtal/överenskommelser och olika prissättningar. Det innebär att arbetstagare som använder teckenspråkstolkare i arbetslivet blir en belastning för arbetsgivaren. Arbetsförmedlingen ska enbart finansiera, det behövs en central samordning.

Situationen vi har idag, gör att arbetstagare som använder teckenspråkstolkare i sitt arbete hamnar i underläge på grund av det administrativa arbetet och oron över att det inte ska påverka arbetssituation. För att undvika detta och minska på den administrativa bördan vill vi att den centrala samordningen även ska samordna (eller om det i fortsättningen ska vara regionen som samordnar) tolkbeställningar rörande arbetslivet men att Arbetsförmedlingen står för finansieringen. Detta blir även mycket mer kostnadseffektivt då potten räcker till fler tolktimmar och det blir enbart en ingång för tolkanvändaren.

Krav på tillsynsfunktion på en individuell nivå. Det finns situationer där det krävs att det ska finnas en form av tillsynsfunktion på en individuell nivå som ska skapa riktlinjer och rekommendationer gällande unika fall där tolkanvändare riskerar att hamna i kläm. Rådet håller med vad det särskilda yttrandet betonat gällande utredningen och att detta arbete bereds vidare och att det som lyft beaktas.

I övrigt håller rådet med att betänkandet innehåller flera förslag men att de enbart innebär små steg åt rätt håll. Rådet vill att regeringen tar det särskilda yttrande utan tveksamhet till sig i sitt fortsatta arbete. Rådet vill påminna om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Agenda 2030. Att döva medborgare ska kunna leva ett självständigt liv, det innebär att arbetet med att uppnå dessa mål måste gå framåt och de hinder som finns måste undanröjas."

Till SDR:s distriktsorganisationer och representanter i tolkbrukarråden:

Framåt för en förbättrad tolktjänst! Betänkandet om en Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11) är ute på remiss till den 15 september 2022. Det är glädjande för då är vi ett steg närmare en faktisk förändring av tolktjänsten i Sverige. Du som är aktiv i våra föreningar och organisationer kan engagera dig i det regionala påverkansarbetet. Detta är den tredje statliga utredningen om tolktjänsten på 15 år och nu är det dags för de förändringar vi väntat länge på. SDR har dragit slutsatsen att utredningens förslag innehåller viktiga delar för att förbättra tolktjänsten som måste åtgärdas snarast. Vi välkomnar därför genomförandet av utredningens förslag. SDR har genom sin expert i utredningen, Isabella Hagnell Westermark, och vid utredningens samrådsmöten bidragit i stor utsträckning till tolkutredningens arbete. Vi har också lagt mycket tid åt att lämna in skriftlig information. När utredningen lämnat förslag

som har en obalanserad negativ påverkan på tolkanvändare har vi varit extra aktiva. Då har vi föreslagit rimliga kompromisslösningar för en bättre balans mellan tolkanvändares behov och myndigheters förutsättningar. Vi har lyckats påverka mycket, det är bara det att reformförslagen på flera punkter inte varit tillräckligt ambitiösa i förhållande till vad som behövs. Samtidigt är det mycket viktigt att de förslag som finns genomförs, eftersom utredningens förslag inte försämrar tolktjänsten utan faktiskt innehåller viktiga och nödvändiga förbättringar.

SDR anser att utredningens förslag bör genomföras för att uppnå en förbättrad tolktjänst och en ökad delaktighet och jämlikhet på riktigt. I det här underlaget sammanfattar vi våra synpunkter:

Våra synpunkter i korthet

+ BRA FÖRSLAG

- En ny tolklag - inte längre en hälso- och sjukvårdsfråga.
- Med den nya tolklagen ska inte klagomålen för tolkuppdrag eller tolkbrist anmälas till Patientnämnden. Anmälan till Patientnämnden har i princip varit verkningslös. I stället ska regionen systematiskt arbeta för förbättringar i verksamheten utifrån inkomna klagomål och synpunkter samt svara på dessa.
- Ökning av statsbidraget för vardagstolkning till regionerna.
- Allt fler tolkuppdrag med koppling till arbetslivet ska samlas hos Arbetsförmedlingen, AF.
- Förenklad och effektiviserad registrering och administration av arbetslivstolkning genom AF.
- Bidrag för arbetslivstolkning höjs och kopplas till index för kostnads- och prisutveckling i samhället.
- AF får i uppdrag att göra en översyn om arbetslivstolkning efter tre år.
- Regionen tillåts att använda valfrihetssystem – i stället för rangordning i upphandlingar. Det ökar tolkbeställarens inflytande inför exempelvis val av tolkbolag.
- Regionen får ansvaret för tolktjänst för möten mellan föräldrar och skolan.
- Ett nationellt kunskapscenter för tolktjänsten ska bildas.
- Samlad översyn för tolkning i vuxenutbildningen.
- Post- och Telestyrelsen (PTS) föreslås få permanent finansiering för distanstolkning av obokade möten genom bildtelefoni.net.

UPPMÄRKSAMMA

- Utredningens resonemang om ansvars- och finansieringsprincipen. Utredningen tycker principen är jätte viktig och att den fungerat bra för tolktjänsten, vilket vi inte håller med om. SDR vill att tolktjänsten ska undantas helt från ansvars- och finansieringsprincipen och att det offentliga tar på sig det fulla finansieringsansvaret.
- Utredningen föreslår inte bestämmelser om sekretess för uppgifter som kan förekomma i en tolkbeställning. Tolkbeställningar kan, i de flesta fall, komma bedömas vara offentliga handlingar. Vi anser att uppgifter om en individs tolkanvändning inte ska vara offentliga eftersom de kan missbrukas.
- En gemensam ingång för alla typer av tolkbeställningar. SDR vill att det skapas en väg in och vill se ett tydligare uppdrag till regionerna och en konkret tidsplan för när detta kan genomföras. Staten bör bli mer aktiv i arbetet med att uppmuntra regionerna att påskynda införandet av en väg in.
- Även om taket för arbetslivstolkning höjs kommer det inte att räcka för vissa på arbetsmarknaden.
- Tolkcentralerna får möjlighet att frivilligt ta på sig samordningsuppdrag för alla tolkuppdrag i regionen. Det är bra men inte tillräckligt, tolkcentralerna borde vara skyldiga att samordna när andra betalningsansvariga begär det. Till en början borde det vara obligatoriskt för tolkcentralerna att samordna uppdrag som rör arbetslivstolkning.

- Regionernas möjlighet att prioritera. SDR förstår att det ibland måste prioriteras men det borde inte bero på budgetskäl utan på att det inte går att hitta en ledig tolk till tillfället. Vi vill också att individen ska få chans att prioritera vad som är viktigt för hen.
- Tolkanvändaren skall ha större inflytande genom valfrihetstimmar som alternativ till tolkcentralens prioriteringar.
- Tolkanvändaren ska själv avgöra om hen vill ha fysisk tolk på plats eller om tolkuppdraget kan utföras på distans. Regionen ska inte mot tolkansvändarens vilja påtvinga denne distanstolkning.
- Det borde finnas en fristående tillsynsmyndighet som kan ta emot klagomål från tolkansvändare och som kan kritisera regionerna om det finns brister i hur de gjort sitt jobb i ett enskilt fall.

Fördjupningar i det särskilda yttrandet

Länk till betänkandet:

https://www.regeringen.se/493cb0/contentassets/481432f019c94d502022-06-169e428e50f5109abe/sou-2022_11-handlingsplan-for-enlangsigutveckling.pdf

Ta gärna del av Isabella Hagnell Westermarks särskilda yttrande som SDR även står bakom (sidan 487 till 495 i betänkandet). Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta SDR:s vikarierande intressepolitisk sekreterare Kave Noori på kave.noori@sdr.org"

Norrmalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Elisabeth Hedlund (V) enligt följande.

Vi uppskattar stadsdelsförvaltningens svar på kommunstyrelsens remiss och önskar tillägga följande:

Vi hänvisar till juristen Isabella Hagnell Westermarks särskilda yttrande på sidan 487 i handlingsplanen. Hon påpekar att handlingsplanen saknar inslag av självbestämmande och förutsättningar för enskild att överklaga, vilket är centralt för jämlikhet och inkludering, och hon ger flera förslag till hur självbestämmandet skulle kunna öka. Planen föreslår en fortsatt skyldighetslagstiftning, vilket inte medför möjlighet för enskild att utkräva rätt. Därför förordar vi i likhet med Isabella Hagnell Westermark istället en rättighetslagstiftning.

I remissen nämns döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Däremot nämns inte den stora gruppen människor med synnedbrott och blindhet och deras behov av syntolkning för att bli delaktiga på lika villkor i samhället. Vi noterar att denna åtskillnad mellan kommunalt ansvar för socialtjänst och regionalt ansvar för tolkning medför ett glapp som medför att synskadade faller mellan stolarna. Detta glapp borde överbryggas för att göra synskadade mer delaktiga i samhället.